

تأثیر حجاب بر زندگی اجتماعی خانواده از منظر قرآن

سمیه شکرالهی^۱

چکیده

قرآن کریم تمایل به پوشیده بودن را از امور فطری و درونی انسان می‌داند. حجاب حکم قرآنی است، که باید پیاده شود. حجاب از جمله احکام شریعت مقدس اسلامی است، که به زنان دستور می‌دهد در برخورد با مردان نامحرم در پوشش خود حدودی را رعایت کنند و از حریم عفاف خارج نشوند. موضوع این تحقیق آثار حجاب می‌باشد، لذا از نظرات اندیشمندان کمک گرفته شده. و آثار حجاب سبب پاکی و طهارت از انحرافات جنسی و عفت و پاک‌دامنی زن استحکام پیوند خانوادگی استواری و استحکام خانواده می‌شود. بررسی از نوع توصیفی_تحلیلی روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و تحلیل محتوا است. شاید یکی از علل بدحجابی در جامعه این باشد که زنان و دختران جامعه کاملاً با فلسفه حجاب و آثار آن آشنا نباشند پس جا دارد که به‌عنوان یک مسلمان با فلسفه حجاب و آثار آن بیشتر آشنا شوند.

کلید واژه: آثار، حجاب، خانواده، زندگی اجتماعی

^۱. طلبه پایه ۵ مدرسه علمیه فاطمه الزهرا ویلاشهر مقاله com.somsye@yahoo.shokrollahi

مقدمه

از دیدگاه اسلام زن شخصیتی شایسته و رسالتی الهی دارد که می‌تواند با پیمودن مدارج کمال به مراتب عالی انسانیت بار یابد و مصداق تحقق فلسفه خلقت یعنی جانشینی خدا گردد. زن مربی بشر است و می‌تواند با تربیت فرزند صالح امتی را از گمراهی راهایی بخشد و جایگاه والای زن می‌طلبد که ارزش‌های انسانی‌اش محفوظ بماند و از سوی دیگر از گزند مردان حریص در امان بماند هرچیزی که قیمتی‌تر باشد و نفیس‌تر هم خطر ربودنش بیشتر است و هم ضرورت حفاظت و مراقبت از آن بیشتر و جدی‌تر می‌باشد. همان‌گونه که اگر در مقابل پنجره‌ی توری نزنند حشرات مزاحم و موزی وارد می‌شوند و همان‌گونه که اگر در خانه را نبندند عابران و بیماردلان و راهزنان را وسوسه می‌کند و به جرم و خطا می‌کشد و خانه از دستبرد اهل طمع مصون نمی‌ماند. مراعات حجاب و عفاف و چادر و پوشش نیز برای بانوان نقش حفاظتی دارد حجاب و عفاف به‌همین دلیل است که برای بانوان ضرورتی است چراکه گوهری ارزنده و نفیس است و کرامت و حرمت زن به آن وابسته است. حجاب به تعبیر شهید مطهری^۱، محدودیت نیست، بلکه مصونیت است گل عفاف در بوستان حجاب می‌روید، خوشا آنان که نگهبان مزرعه نجابت و حیا و عفاف اند و با پوشش صحیح و کم کامل محیط را هم برای خودشان ایمن می‌سازن هم وسیله‌ای به گناه افتادن دیگران نمی‌شوند. حجاب بانوان است و ایمان به خدا و ترس از آخرت است محکم‌ترین پایه‌های حجاب به شمار می‌روند.

^۱. مطهری، مسئله حجاب، ج ۱، ص ۸۴-۹۴

واژه حجاب

کلمه حجاب هم به معنی پوشیدن است و هم به معنی (پرده و حجاب) است و بیشتر استعمال اش به معنی پرده است. این کلمه از آن جهت مفهوم پوشش می‌دهد که پرده وسیله پوشش است شاید بتوان گفت: که برحسب اصل لغت هر پوششی حجاب نیست آن پوششی حجاب نامیده می‌شود که از طریق پشت پرده واقع شدن صورت گیرد. برای ایجاد فرهنگ حجاب و پوشش مناسب در جامعه باید ابتدا پایه‌های اعتقادی به افراد رو نسبت به این موضوع محکم کنیم و این یعنی نهادینه‌سازی باورهای درست فرهنگ‌سازی دقیقه بنابراین تهدید و اجبار هیچ‌گاه به‌عنوان اولین راهکار در قرآن مطرح نشده است.

الف_ حجاب در قرآن

۱. قُلْ لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَرِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ^۱. به مردان مومن بگو: چشمانشان را از نگاه به نامحرمات فرو گیرند و کانون عفت خویش را حفاظت نمایند این عمل برای آن‌ها پاکیزه تر است. تحققاً امر خداوند به آن‌چه انجام می‌دهید آگاه است. انسان، مقدس تر و پاک تر از این است که درباره شرمگاه بیندیشد چراکه نگاه به موضع حرام باعث تفکر می‌شود بر این اساس بعضی معتقدند مراد از این فراز آیه (يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَرِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ) ستر عورت است. یعنی بر مرد و زن واجب است عورت خود را از یکدیگر بپوشانند اما ما تقریباً جزم داریم که (يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَرِهِمْ) اختصاص به نظر به عورت ندارد، بلکه شاید بیشتر اختصاص به نظریه غیر عورت داشته باشد بنابراین ممکن است مقصود آیه حفظ شرمگاه‌ها من نگاه به آن‌ها هر دو مورد توجه باشد.^۲ چون چشم چرانی و نگاه به نامحرمات از آفات مهم ایمان است و غالباً مردان گرفتار آن هستند و زنان نیز تشویق می‌شوند. در ادامه آیه، به ضرورت حجاب زن پرداخته و می‌فرماید: به بانوان بالایمان بگو: چشم‌های خود را از نگاه به اجنبی فرو پوشند و دامن خویش را از آلودگی پاک نگاه دارند و زینت و جمال خود را جز آن‌چه

۱. سوره نور، آیه ۳۰

۲. مطهری، آشنایی با قرآن، ج ۴، ص ۸۲-۸۴

که به طور طبیعی نمایان است از نامحرمان بپوشانند و مقنعه و روسری خویش را بر روی سینه‌ها افکنند و زینت و مواضع زیبایی را جز برای شوهران خود نمایان نسازند.^۱

شان نزول آیه

اگر به شأن نزول آیات سوره نور توجه کنیم، فلسفه حجاب به طور کامل روشن می‌شود. ابن مروه از امام علی (علیه السلام) بازگو می‌سازد: جوانی از انصار در مسیر راه با زنی روبرو گردید که مقنعه خویش را پشت گوش‌هایش انداخته و قسمتی از گردن و سینه‌های خود را نمایان ساخته بود. همان‌طور که با چشمانش زینت‌ها و گام‌هایش را بدرقه می‌کرد ناگهان صورتش به استخوان برآمده از دیوار اصابت کرد و خون جاری شد. جوان سوگند یاد کرد تا با همین وضع خدمت رسول خدا شرفیاب شده موضوع را بازگو نماید تا چشم پیامبر به جوان افتاد متأثر شد و فرمود: این پاداش گناه توست و بی‌درنگ این آیه نازل گردید. قرآن در آیه ۳۰ سوره مردم را از چشم چرانی نهی می‌کند^۲ و در آیه ۳۱ زنان را از نگاه و عدم رعایت حجاب کامل برحذر می‌دارد چون می‌خواهد هم زنان را از بهره‌کشی مردان از راه چشم و گوش و قوه‌ی لامسه بازدارد و هم آنان را اصل مسابقه پایان ناپذیری را نشان‌دادن اندام عشوهرگری و طنازی، آرایشگری‌ها مانع شود^۳ تا در نتیجه آن هوسرانی تجدد طلبی و نخواستگی را در نهاد مردان زنده نسازد و سرنوشت خود را به فلاکتی نیندازد. وانگهی دامن زدن به شهوات و هوس‌های خفته‌ی ما مرده درواقع افروختن و شعله‌ور ساختن آتشی است که نوعاً زن‌ها در آن خواهند سوخت و یا به ابتذال و سقوط شخصیت آنان منجر خواهد گردید.^۴

پوشش بانوان در اسلام، یک اصل تعبدی نیست بلکه مصلحت‌ها و حکمت‌هایی دارد: از جمله

۱. احترام به هویت فردی

قرآن حجاب را به عنوان یک نشان از هویت فردی و دینی توصیف کرده است. حفظ حجاب می‌تواند به فرد اجازه دهد، هویت اسلامی و فردیت خود را با افتخار حفظ کند زن مانند، مرد

۱. سوره نور، آیه ۳۱

۲. سوره نور، آیه ۳۰

۳. همان ۳۱

۴. طباطبائی، الدالمنثور، ج ۵، ص ۴۰

حوائج و نیازمندی هایی دارند که برای تأمین آن ناگزیر باید از محیط خانه خارج گردد تا بتوان آن ها را فراهم سازد در کتاب های فقهی و حدیثی خروج زن با اذن شوهر برای تأمین حوائج و شرکت در نمازهای عید فطر عید قربان نماز جمعه و جماعت تجویز شده است. پس حجاب برای خروج زن از محیط خانه تشریع گردیده است.

۲. ارتباطات اجتماعی در چارچوب اخلاق اسلام

حجاب در قرآن به عنوان یک وسیله برای حفظ اخلاق و تربیت اجتماعی معرفی شده است این است می تواند تأثیر مثبتی بر روابط اجتماعی داشته باشد زیرا افراد در این چارچوب اخلاقی با یکدیگر برخورد می کنند. شرکت زن در فعالیت های عبادی سیاسی و اجتماعی و دفاع از حقوق شخصی تعلیم و تعلم. رعایت حجاب را واجب می شود تا کامیابی ها منحصر در محیط خانه شود و محیط خارج تنها برای کار و فعالیت باشد.

۳. احترام به حیا و پاکدامنی

قرآن حجاب را به عنوان وسیله ای برای حفظ حیا و پاکدامنی تعریف می کند این است. می تواند تأثیر زیادی بر زندگی اجتماعی داشته باشد، زیرا افراد با احترام به این اصول به محیط اجتماعی که مبتنی بر حیا و پاکدامنی است سهمی بیشتر ارائه دهند. احساس امنیت روحی و حراست آنان از خطرات احتمالی و بیماری جنسی می باشد.

۴. احترام به دیگران

حجاب به عنوان نماد احترام به دیگران و پیشگیری از ایجاد تشویش و تحریک اجتماعی توسط قرآن مورد تأیید است این اصل می تواند تأثیر آرامش بخشی در محیط اجتماعی داشته باشد

۵. حفظ ارزش های خانوادگی

آن به حفظ حجاب به عنوان یک برای حفظ ارزش های خانوادگی و تأسیس یک خانواده متعهد به اصول اسلامی اشاره کرده است، این مفهوم می تواند تأثیر مثبتی بر تجربه ی زندگی اجتماعی افراد داشته باشد. حفظ حجاب در قرآن به عنوان یک اصلی در ترویج تعاملات مؤثر و احترام آمیز با دیگران توصیف شده است و این می تواند به محیط اجتماعی که بر پایه احترام به حقوق دیگران است کمک کند.

ب. اهمیت حجاب و پوشش

۱. رعایت اصل تقوای الهی در عمل از طرف آمرین معروف و ناهی از منکر عامل بودن آمر.^۱
۲. ارائه الگوی صحیح پوشش متناسب با اسلام و انقلاب برای دختران و پسران.
۳. ارائه الگوهای امروزی که برای نسل جوان ملموس باشد به دعوت از کسانی که در زمینه‌های علمی، اجتماعی و در بین نسل جوان موفق بوده‌اند.
۴. ترویج فرهنگ اصیل اسلامی و قرآنی در صدا و سیما و سینما و حتی میادین شهرها به صورت تابلوهای بیل‌بورد با ساخت فیلم و سریال پخش مراسم عزاداری و هیئات مذهبی.
۵. بیان محسنات حجاب اسلامی و تبلیغ خوبی‌های حجاب و بیان مضرات بدحجابی و بدحجابی از طریق همایش، کنفرانس، میزگرد، با بهره‌گیری از نسل جوان و با پوشش مناسب.
۶. در نظر گرفتن شرایط زمانی و مکانی در امر به معروف و نهی از منکر به‌خاطر اثرگذاری و اثرپذیری و فرهنگ‌سازی از طریق مثبت‌نگری به مقوله حجاب.
۷. تعیین حدود قانونی حجاب اسلامی و با عنایت به فرهنگ غنی اسلامی و ایرانی برای دختران و پسران در جامعه و مدرسه و دانشگاه با بهره‌مندی از نظر کارشناسان علوم اجتماعی و روان‌شناسان.
۸. توسعه و گسترش هیئات مذهبی و پخش از صدا و سیما و همچنین در بعضی‌ها مناسبات کشاندن آنان به خیابان‌ها و میادین شهر.
۹. برگزاری میزگردهای تخصصی با بهره‌گیری از متخصصین جوان در زمینه‌های مختلف علمی سیاسی اجتماعی و...
۱۰. برخورد قاطع با متخلفین به‌صورت هماهنگ و متحدالشکل از طرفی تمامی می‌دستگاه‌های ما اون از قبیل قوه قضایی، نیروی انتظامی، و منابطین و با پدیده بدحجابی و ارائه به راه‌حل واحد در برخورد با بدحجابی و بی‌حجابی و پرهیز از تک‌روی‌ها و کج‌سلیقه‌گی در برخوردها؛
۱۱. ایجاد اعتماد عمومی با برخورد قاطع با فاسقین و مفسدین و متجاوزین به فسق.

^۱. حداد عادل، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، ج ۵، ص ۷۶

۱۲. ایجاد اشتغال برای جوانان و سرگرم کردن این قشر عظیم به کار و تلاش و ایجاد امنیت شغلی.

۱۳. حالت احساسی خوف و رجاء در جامعه: خوف برای متخلفین و رجاء برای مردم و افراد سالم جامعه با وضع قوانینی که ضمانت اجرایی عملی را داشته باشند و نظارت دقیق بر حس اجرای آن قوانین از طریق مجلس محترم و دستگاه‌های نظارتی.

۱۴. قراری امنیت شغلی، اجتماعی، اقتصادی، رفاهی، از طریق مسئولین ذی ربط و تبلیغات گسترده رسانه‌های گروهی.

۱۵. ترویج فرهنگ ازدواج و استحکام بنای خانواده با حمایت از زوجین فرهنگ‌سازی در این رابطه و ارائه راهکارهای عملی برای حصول آن و سهل و آسانی نمودن ازدواج از طریق ساخت خانه‌های با مساحت کم و به صورت اقساط در اختیار زوج‌های جوان گذاردن، تأمین اشتغال آنان، ارائه مشاوره‌های خانوادگی از طریق سامانه‌های ملی و جراید و برگزاری میزگردهای تخصصی در این زمینه و یا ساخت سریال‌های مناسب.

۱۶. کنترل فرزندان توسط والدین در خروج و ورود از منزل و نظارت بر حضور آنان در مجالس و محافل خصوصی و غیر خصوصی جوانان از قبیل جشن تولدها، جشن فارغ‌التحصیلی.

نتیجه

در کل حجاب در قرآن با عنوان یک اصل تأثیر مثبت بر زندگی اجتماعی افراد توصیف شده است که بر حفظ اخلاق هویت فردی و احترام گذاردن و حرمت قائل شدن برای زنی که نامحرمان من او را از دید حیوانی ننگرند، لذا نظر کردن به زنان غیرمسلمان را بدون قصد تباهی جایز می‌داند و علت آن این است که زنان غیرمسلمان از این حرمت بی‌بهره‌اند. در این مقاله به‌خوبی رابطه حجاب بر اهمیت اجتماعی زنان آشکار می‌گردد و نمایان می‌شود، که اسلام جهت حفظ امنیت زنان طرفدار حجاب بیشتر و حداکثر بانوان و به‌ویژه زنان و دختران جوان در بیرون از منزل ما در مواجهه با نامحرم است که دیرباز بعضی از مصادیق حجاب برتر مانند لباس‌های بلند مقنعه و چادر ضامن امنیت بوده و دارای اصل و ریشه قرآنی می‌باشد از این مقاله به‌خوبی این نکته فهمیده می‌شود و به دست می‌آید که مساله حجاب یکی از مهم‌ترین چارچوب‌های احکام الهی جهت تضمین سعادت فردی و اجتماعی بشریت است با توجه به واقعیت‌های مواجهه موجود از حجاب در جامعه باید تمامی ابزارهای فرهنگ‌ساز از قبیل کتاب مطبوعات و صدا و سیما به سوی ارزش‌های اسلامی که یکی از بارزترین آن‌ها رعایت پوشش و حجاب برتر و مطلوب و امنیت اجتماعی فراگیر است هدایت شوند و همه افراد را به مهم‌ترین و جمع این رهنمود گردند. حفظ غریزه خودنمایی در زنان در همان چارچوبی که اسلام معین کرده است و می‌تواند گاهی مؤثر در جهت مبارزه با مفاسد اخلاقی و خواش‌های نفسانی در جامعه فراهم شود. بنابراین حجاب یک عامل مؤثری در کنترل غریزه خودنمایی زنان است و در نتیجه مسئله مهمی در جهت کاهش مفاسد اخلاقی به شمار می‌آید. آثار اجتماعی که شامل: سلامت اخلاقی جامعه، مسئولیت اجتماعی و حفظ نیروی کار و استقلال فرهنگی و سیاسی می‌شود، بنابراین حجاب را باید رفتارهای الهی شمرد که باعث ارتباط بین فرهنگ و دین عقل و ایمان سیاست و دیانت و تکامل و اختیار در رفتار انسان شده است.

فهرست منابع

- قرآن کریم
- نهج البلاغه

فهرست کتاب

۱. آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و درر الکنت، کلمات قصار امیرالمومنین (ع)، ناشر امام زمان (عج)، چاپ ۴، سال چاپ ۱۳۸۱
۲. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه (مترجم)، قم، انتشارات کانون جاوید، سال چاپ ۱۳۷۳
۳. طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن (ترجمه: سید محمد باقر موسوی همدانی، قم، انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، سال چاپ ۱۳۷۰
۴. حر عاملی، محمد بن حسن، وسایل الشیعه، قم، انتشارات موسسه آل البيت، سال ۱۴۱۴ ق
۵. طباطبایی، سید محمد حسین، الدال المنثور، قم، چاپ ۵
۶. جوادی آملی، عبدالله، زن در آینه جمال و جلال الهی، اسرا، سال چاپ ۱۳۸۳
۷. نوری، میرزا حسین، المستدراک الوسائل، چاپ ۱۴
۸. پارسا، طیبه، پوشش زن در گسترش تاریخ، انتشارات احسن الحدیث، چاپ اول، سال چاپ ۱۳۷۷
۹. حداد عادل، غلامعلی، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، انتشارات صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، چاپ ۵، سال چاپ ۱۳۷۲
۱۰. رحیمی، عباس، فزشتگان زمین (کاوش در چیستی و چرایی زن)، قم، نشریه جمال، سال چاپ ۱۳۸۵
۱۱. رهنمود، زهرا، پیام حجاب زن مسلمان، نشر عفاف
۱۲. محمدی نیا، اسدالله، آن چه باید زن بداند
۱۳. مطهری، مرتضی، مسله حجاب، انتشارات صدرا تهران (مرکز تحقیقات سپاه، تهاجم فرهنگی)، سال چاپ ۱۳۷۱

۱۴. میرزا خان زاده، علی، داستان هایی از پوشش و حجاب، قم، انتشارات مهدی یار، سال چاپ پاییز ۱۳۷۹
۱۵. رجبی، عباس، حجاب و نقش آن در سلامت روان، چاپ اول نگارشی، سال چاپ بهار ۱۳۸۶
۱۶. حق شناس، سید جعفر، نظام اسلامی و مسئله حجاب، شورای عالی حوزه علمیه قم، سال چاپ ۱۳۸۷
۱۷. عظیمیا، مریم و سعید بهشتی، بررسی قلمرو حجاب در اسلام آثار تربیتی آن، فلصنامه تربیت اسلامی، ش ۸، صص ۷۵-۱۰۳

فهرست مقاله

۱۸. اکبری، محمد، مروارید عفاف، قم موسسه انتشارات ظفر، چاپ سوم، سال چاپ ۱۳۸۳